

SYMBOLEN VAN DE VRIJMETSSELARIJ OP PIJPEN.

door J.W. Roosingh en F. Tymstra.

Tot mijn verrassing kwam ik op pijpen symbolen van de vrijmetselarij tegen. Waaronder tot mijn verrassing? Ik denk dat, zoals bij velen het geval is, de vrijmetselarij nog steeds geassocieerd wordt met geheimzinnigheid. Wat zijn dan de uitgangspunten van deze beweging?

De Vrijmetselarij heeft als grondslag de erkenning van de hoge waarde van de menselijke persoonlijkheid en van ieders recht om "zelfstandig" te zoeken naar waarheid. Ze erkent geen dogma's en daardoor was het vroeger voor de geestelijkheid erg moeilijk om er toezicht op te houden. De algemene opvatting, zo ook van de R.K. kerk, was dat zij de duivel aanbaden. De vervolgingen in de 18e en 19e eeuw waren daar het gevolg van. Nog kort geleden in Spanje ging je onder het bewind van Generaal Franco de gevangenis in.

Hoewel de vrijmetselarij veel ouder is, is de huidige vorm in 1717 ontstaan, toen in Engeland 4 kleine loges zich verenigden in een grootloge. Nederland volgde in 1756 met de oprichting van de "Orde van vrijmetselaren onder het Grootoosten der Nederlanden".

De eerste vrijmetselaars waren kerkenbouwers. Het is logisch dat zij met symbolen werkten, want de kerken waren er vol van, bestemd voor de analfabeten. Zo kan b.v. het verhaal van de Kruisweg iedereen "lezen".

Op pijpen komen de bouwsymbolen uitgebreid aan de orde.

Drie zilverkleurige torens stellen de burchten voor, vaak in een driehoek geplaatst. (afb.2) Het symbool van de driehoek is overigens zo oud als de mens. De geopende passer symboliseert de uitstralingen van het Goddelijk licht. (afb.13) De winkelhaak geeft het handelen in de rechte verhouding aan. (afb.1)

De kroon is de erkenning van het gezag. (afb.6)

Het open boek stelt de Bijbel voor, opengeslagen bij het begin van het Johannes Evangelie. (afb.11) De kandidaat legt zijn belofte af met de hand op de bijbel, passer en winkelhaak.

De letter G is de eerste letter van Geometry, de kennis nodig bij het bouwen. (afb.22) De tempel van de vrijmetselaars stelt het beeld van de kosmos voor. (afb.22) Daarin mogen de zon, maan, sterren en tekens van de dierenriem niet ontbreken.

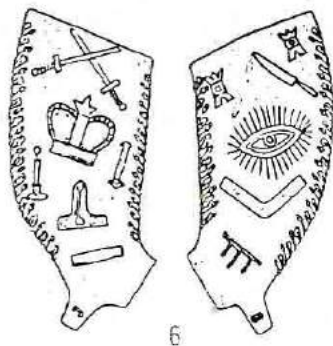
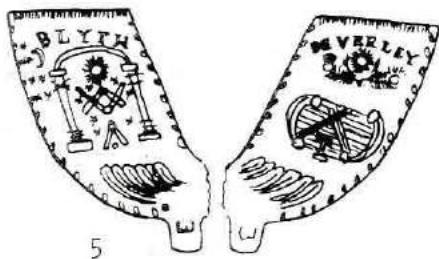
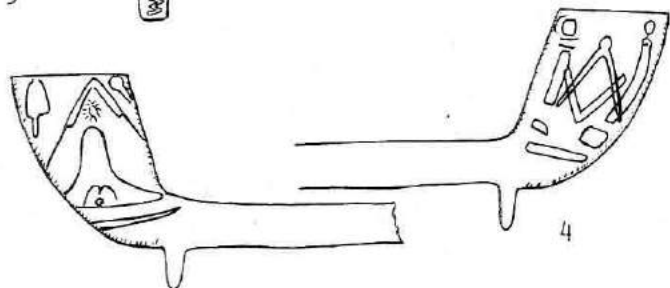
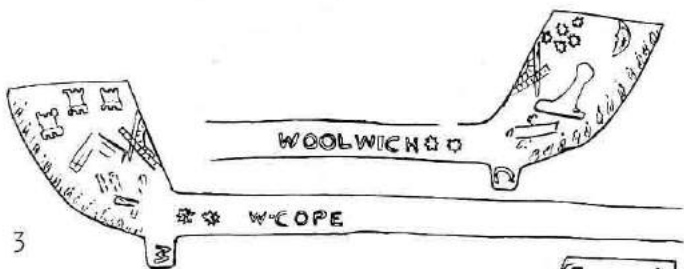
De twee kolommen staan in de tempel, gelijk aan de twee pilaren van Salomons tempel, symbolisch uitdrukken: "hij grondvest en in hem is de kracht". (afb.5) Dan komen we nog het al-

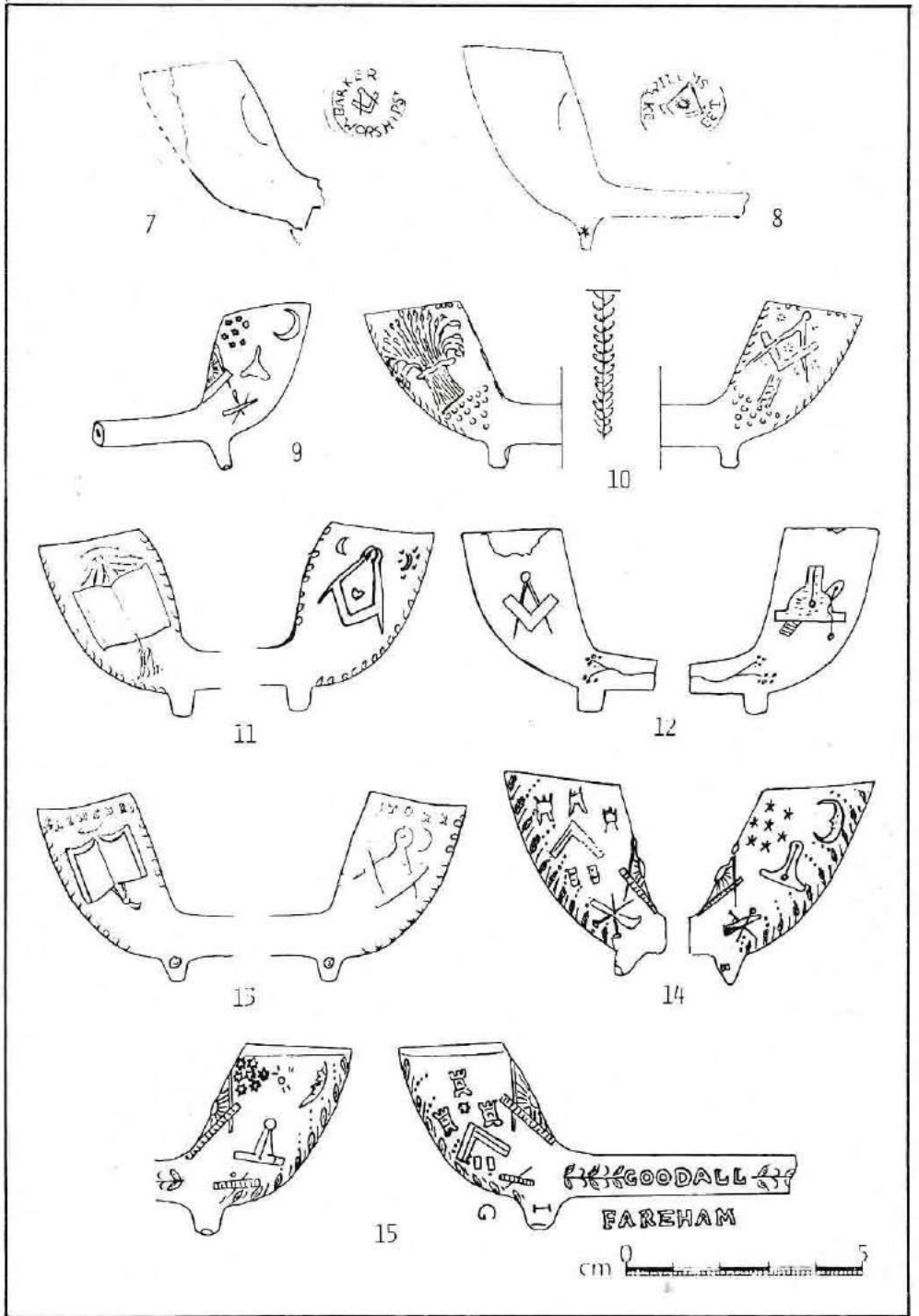
ziend oog tegen. (afb.6) Denk maar eens aan de St. Jan in 's Hertogenbosch. Verder zijn er nog diverse bouwgereedschappen op de pijpen afgebeeld, zoals de troffel, ladder en het schietlood. Ook komen stenen voor om te kunnen bouwen. In de bouw-symboliek betekent bouwen evenwel niets anders dan de beheersing van de stof door de geest, teneinde die stof te verwerken tot een schoon, harmonisch en nuttig geheel.

HERKOMST VAN DE AFGEBEELDE PIJPEN.

1. Pijpmaker Joseph Scott (1798-1839) of zijn zoon Joseph Henderson Scott (1839-1855) beiden uit Hull.
2. Maker onbekend. Engelse pijp uit 1e helft 19e eeuw.
3. Pijpmaker William Cope uit Woolwich. Hij werkte in 1817.
4. Maker onbekend. Zelfde periode als nr. 3, omgeving Londen.
5. Pijpmaker William Blyth uit Beverley. Werkte van 1836-1848.
6. Maker onbekend. Engelse pijp uit de 19e eeuw.
7. Pijpmaker William Barker uit Finsbury. Werkte van 1823-1854.
8. Pijpmaker John Williams uit Borough. Werkte van 1828-1842.
9. Maker onbekend. Pijp uit Cambridgeshire, 1e helft 19e eeuw.
10. Maker onbekend. Pijp uit Chester 1810-1840.
11. Pijpmaker Sarah Storr of haar zonen uit Lincoln. 1826-1861.
12. Maker onbekend. Engeland, 1e helft 19e eeuw. Coll. F. Tymstra.
13. Maker onbekend. Pijp uit Lincoln. 1840-1860.
14. Maker onbekend. Pijp uit Maidstone + 1860. Coll. J. v. d. Meulen.
15. Pijpmaker J. Goodall uit Fareham. Werkte vanaf 1830.
16. Pijpmaker Thomas Browne uit Norwich. Er zijn 2 pijpmakers met dezelfde naam. Ze werkten van 1792-1844, of 1826-1830.
17. Pijpmaker James Critchfield uit Bermondsey. + 1830-1840
18. Maker onbekend. Pijp uit Leeds, Coventry. midden 19e eeuw.
19. Pijpmaker W. Harvey uit Great Yarmouth. Periode 1780-1800.
20. Fabriek Goedewaagen, Gouda. Gegoten pijp uit + 1920.
21. Pijpmaker Edward Sherrey uit Gainsborough. Van 1792-1822.
22. Pijp uit Höhr-Grenzhausen tussen 1880-1940. Verschillende makers mogelijk o. a. J. Wingender, P. Gilles en de Fabriek Müllenbach en Thewald.

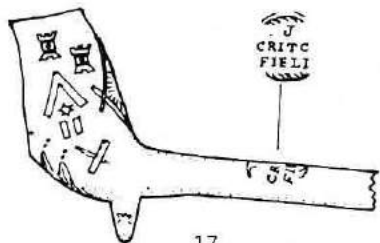
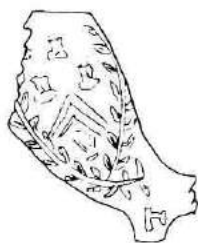
Grote opgang maakte de vrijmetselarij in de 2e helft van de 18e en de 1e helft van de 19e eeuw. Uit deze periode zijn ook de meeste pijpen afkomstig en komen voornamelijk uit Engeland, de bakermat van de vrijmetselarij. Dat er zoveel verschillende modellen zijn moet waarschijnlijk gezocht worden in de vele loges. De pijp heeft als genootschapspijp dienst gedaan. In de overwegend Rooms-katholieke landen zoals Frankrijk en België zijn deze pijpen i. v. m. het grote risico nooit geproduceerd, evenals in Nederland, op een gegoten pijp na.

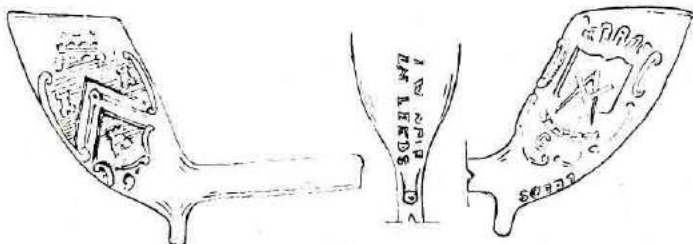

16

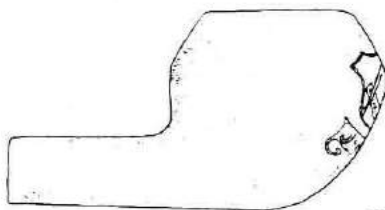
17

18

19

20

21

22

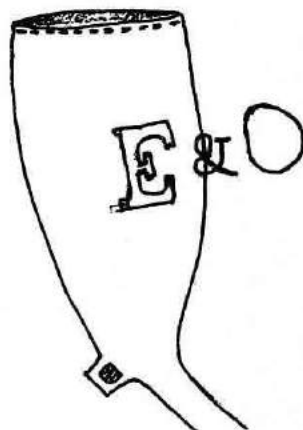

Bronnen:

- Vrijmetselarij 1756-1956. Jubileumuitgave 1956.
- Vivat, geïllustreerde Encyclopedie. 1908. blz. 7765.
- The Archeologie of the Clay Tobacco pipe, door Peter Davey. 1979. Deel I, blz. 14, 18, 96, 98, 277, 357.
- idem deel III, 1980. blz. 209.
- idem deel VI, 1981. blz. 149, 169.
- London Clay Tobacco pipes, door D. Atkinson en A. Oswald. 1969. blz. 42.
- Clay Tobacco pipes from excavations in Lincoln, door Jenny E. Mann. 1977. blz. 38.
- Clay Tobacco pipes in Cambridgeshire, door R. J. Flood. 1976 blz. 29.
- The Clay tobacco pipes of the Porthmouth Harbou Region, door R. T. Fox en R. B. Hall. 1979. blz. 40.
- Clay Tobacco pipes, door E. Ayto. 1979. blz. 15.
- Kridtpiber, door P. Linde, uit Jeg er Samler. 1953. blz. 15.
- Engelse kleipijpen, door D. Düco, uit Fibula 1975 nr. 2. blz. 8.
- Jaarverslag Pijpenkamer ICON, door D. Düco. 1977. blz. 17.
- Pijpencatalogus Peter Gilles, uit Höhr. + 1950.
- Catalog über Ton- & Massa-pfeifen van Julius Wingender & Co, uit Höhr. + 1920.
- Catalog für Thonpfeifen Export, van Müllenbach und Thewald, uit Höhr. + 1920.

VRAAGBAAK.

Wie zou mij kunnen vertellen door welke pijpmaker de hiernaast afgebeelde pijp gemaakt is en wat de letters E & O betekenen. Het hielmerk is "het dubbele anker". Op de zijkant van de hiel staat het Wapen van Gouda. De pijp is gevonden te Maarssen. Reacties naar: John van Zetten, Couwenhoven 61-17, 3703 HH Zeist.

OPROEP.

Willen alle leden die in het bezit zijn van pijpjes met het zijmerk de gekroonde M of de gekroonde N, ook wel Napoleonpijpen genaamd, de in hun verzameling aanwezige variaties en verschillende initialen omschrijven of hiervan tekeningen maken en deze opsturen naar Peter Bakker, Jan Cramershof 6, 2202 VT Noordwijk, tel. 01719 - 10970